

Тарас Котормус

аспірант кафедри адміністративного та інформаційного права
Навчально-наукового Інституту права та психології
Національного університету “Львівська політехніка”,
taras_kotormus@ukr.net

ПРАВО ВЛАСНОСТІ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ, ЯК ОБ’ЄКТ ГАРАНТУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ

© Котормус Т., 2017

Визначено специфіку права власності громадян України, які постраждали внаслідок проведення антитерористичної операції, як об’єкта гарантування адміністративно-правового захисту. Особливу увагу приділено причинам та наслідкам порушення, невизнання або оспорування права володіти, користуватися та розпоряджатися майном у районах проведення антитерористичної операції. З’ясовано наукові підходи до категорії “об’єкт гарантування захисту” та розкрито її зміст. Сформовано теоретико-правове підґрунтя для формування дієвого механізму забезпечення принципу непорушності права власності в сучасних складних політико-правових умовах.

Ключові слова: право власності, райони проведення антитерористичної операції, захист права власності, адміністративно-правові гарантії захисту права власності.

Тарас Котормус

ПРАВО СОБСТВЕННОСТИ ГРАЖДАН УКРАИНЫ, ПОСТРАДАВШИХ В РЕЗУЛЬТАТЕ ПРОВЕДЕНИЯ АНТИТЕРРОРИСТИЧЕСКОЙ ОПЕРАЦИИ, КАК ОБЪЕКТ ГАРАНТИРОВАНИЯ АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВОЙ ЗАЩИТЫ

Определена специфика права собственности граждан Украины, пострадавших в результате проведения антитеррористической операции, как объекта обеспечения административно-правовой защиты. Особое внимание уделено причинам и последствиям нарушения, непризнания или оспаривания права владеть, пользоваться и распоряжаться имуществом в районах проведения антитеррористической операции. Исследованы научные подходы к категории “объект обеспечения защиты” и раскрыто ее содержание. Сформирована теоретико-правовая основа для формирования действенного механизма обеспечения принципа нерушимости права собственности в современных сложных политико-правовых условиях.

Ключевые слова: право собственности, районы проведения антитеррористической операции, защита права собственности, административно-правовые гарантии защиты права собственности.

THE UKRAINIAN CITIZENS PROPERTY RIGHTS, WHAT WOULD HAVE BEEN ADVISED OF ANTI-TERRORIST OPERATION AS AN OBJECT OF GUARANTEEING OF ADMINISTRATIVE-LEGAL PROTECTION

The article is devoted to defining the the specificity of Ukrainian citizens property rights, who suffered as a result of the anti-terrorist operation as an object of guaranteeing administrative-legal protection. Particular attention is paid to the causes and consequences of violations, non-recognition or disputes over the property rights, use and dispose of property in areas where an anti-terrorist operation is carried out. The article clarifies the scientific approaches to the category “object of protection of protection” and its content is disclosed. The article is formed a theoretical and legal basis for the formation of an effective mechanism for ensuring the principle of inviolability of property rights in the current complex political and legal conditions.

Key words: ownership, area of anti-terrorist operations, protection of property rights, administrative-legal guarantees of protection of the property rights.

Постановка проблеми. Право власності є основоположним в системі прав людини. Конституційні положення закріплюють право кожного володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної та творчої діяльності. Виступаючи об’єктом гарантування адміністративно-правового захисту, суб’єктивні права громадян України у сфері власності покладаються в основу забезпечених державою умов, адміністративно-правових способів та засобів протидії порушенню права власності громадян України, попередження, припинення адміністративних порушень у цій сфері, відновлення порушених правових можливостей. Визначення специфіки права власності громадян України, які постраждали внаслідок проведення антитерористичної операції, як об’єкта гарантування адміністративно-правового захисту, є важливою запорукою формування дієвого механізму забезпечення принципу непорушності права власності в сучасних складних політико-правових умовах.

Аналіз дослідження проблеми. Теоретичним підґрунтям дослідження питання гарантування захисту права власності громадян України є праці таких вчених, як Є. В. Білозьоров, О. В. Волох, Д. О. Єрмоленко, А. М. Колодій, І. Й. Магновський, Х. В. Майкут, А. В. Малько, О. І. Наливайко, В. С. Нерсесянц, А. Ю. Олійник, Т. І. Пашук, П. М. Рабінович, В. Є. Рубаник, В. В. Субочев, В. Я. Тацій, А. М. Шериев, Ю. А. Юдін та інші. Однак ці праці не стосуються проблем визначення специфіки права власності громадян України, які постраждали внаслідок проведення антитерористичної операції, як об’єкта гарантування адміністративно-правового захисту. В силу новизни для адміністративно-правової науки досліджували проблеми порушення, невизнання або оспорювання права володіти, користуватися та розпоряджатися майном у районах проведення антитерористичної операції не були об’єктом окремого наукового дослідження.

Мета статті полягає у з’ясуванні змісту та специфіки права власності громадян України, які постраждали внаслідок проведення антитерористичної операції, як об’єкта гарантування адміністративно-правового захисту.

Виклад основного матеріалу. Як слушно зазначила Х. В. Войцеховська, конституційний принцип непорушності права власності проявляється насамперед як засада впевненості власника в незмінності його становища (забезпечення його прав), в якому він перебуває і яке йому гарантоване державою з усім комплексом відповідних засобів, які остання для цього застосовує [1, с. 104].

Нормативність закріплення та практична реалізація цього принципу відображають ступінь гарантованості захисту права власності в Україні.

Визначаючи об'єкт гарантування захисту, слід наголосити, що безпідставно його ототожнювати з об'єктом правовідносин з приводу володіння, користування та розпорядження майном.

Якщо об'єктом таких правовідносин є матеріальні або нематеріальні блага, заради одержання, передавання або використання яких виникають права і обов'язки учасників правовідносин (предмети матеріального світу: частини матеріальної природи, природні ресурси; речі і цінності: засоби виробництва і споживання, будівлі, цінні папери; особисті немайнові блага тощо [2, с. 65]), то об'єктом адміністративно-правового гарантування захисту є суб'єктивне право особи як передбачена нормами права міра можливої поведінки учасника правовідносин у сфері власності, спрямована на задоволення його потреб щодо володіння, користування та розпорядження майном, та кореспондує юридичним обов'язкам інших осіб.

Думка, що саме суб'єктивні права є об'єктами правового гарантування, домінує в юридичній науці. Вони безпосередньо або опосередковано формуються з приводу об'єктів матеріального світу, пов'язані з ними, коли акти учасників суспільно-економічних відносин стосуються володіння, користування і розпорядження матеріальними благами, і опосередковано, коли їхні акти існують з приводу нематеріальних благ. Усі правові гарантії обслуговують суб'єктивні права [3, с. 85–88].

Суб'єктивні права у сфері власності стосуються предметів матеріального світу (частини матеріальної природи, земельних, водних, лісових та інших природних ресурсів), результатів інтелектуальної діяльності (творів науки, мистецтва, літератури), грошових коштів, розміщених на банківських рахунках громадян, відкритих на пред'явника банківських вкладів, на банківських рахунках, грошових коштів, переданих громадянами банкам в довірче управління тощо. Однак останні не вичерпують їхнього змісту.

Виступаючи об'єктом гарантування адміністративно-правового захисту, суб'єктивні права громадян України у сфері власності покладено в основу забезпечених державою умов, адміністративно-правових способів та засобів протидії порушенню права власності громадян України, попередження, припинення адміністративних порушень у цій сфері, відновлення порушених правових можливостей.

Усі вищенаведені умови, способи та засоби адміністративно-правового захисту стосуються забезпечення права кожного на здійснення певних дій (право на власні дії); реалізації вимог від зобов'язаної особи здійснити певні дії (право на чужі дії); можливості звертатися до держави за захистом порушеного права (право на дії держави) [4, с. 298].

Статтею 1 Першого, або Додаткового Протоколу до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод гарантовано захист права власності. Згідно з нею кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений свого майна інакше, як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом або загальними принципами міжнародного права [5].

За результатами Міжнародної конференції “Право власності: європейський досвід та українські реалії”, що відбувалася 22–23 жовтня 2015 року у Верховному Суді України, судді та інші учасники цього наукового заходу дійшли висновку, що говорячи про суб'єктивне право власності як об'єкт гарантування з боку держави, його як правову категорію слід розглядати дещо ширше від традиційного для вітчизняної правової системи сприйняття.

Значна частина рішень Європейського суду з прав людини стосується порушень гарантованого ст. 1 Першого протоколу Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод права на мирне володіння своїм майном та меж втручання держави в це право. Цей міжнародно-правовий акт не містить терміна “власність”, натомість застосовуються терміни

“майно” та “майнові активи”. В розумінні ст. 1 Першого протоколу Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод це сукупність інтересів економічного характеру, що стосуються рухомого та нерухомого майна, матеріальних та нематеріальних прав, зокрема акцій, патентів, судових та арбітражних рішень, що передбачають відшкодування (компенсацію), право на пенсію, право землевласника на орендну плату, економічні права, пов’язані з веденням підприємницької діяльності, правомірні очікування щодо певного стану речей у майбутньому, право вимоги і навіть клієнтура. Слід підтримати думку, що такий широкий підхід до визначення об’єктів, що забезпечуються державними гарантіями в розумінні ст. 1 Першого протоколу Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який підтверджується практикою Європейського суду з прав людини, повинен бути сприйнятим вітчизняною правозастосовною практикою [6].

На жаль, вітчизняне законодавство та суспільно-політичні умови в Україні не сприяють утвердженню принципу непорушності права власності.

Відповідно до Указу Президента України “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року “Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України” від 14 квітня 2014 р. № 405/2014 з 14 квітня 2014 року на території Донецької області розпочато антитерористичну операцію. Виникнення терористичних загроз, військові дії в Донецькій та Луганській областях України призвели до того, що тисячі українців були позбавленими можливості здійснити (реалізувати) своє право власності повністю або частково.

За оцінками експертів, втрати від руйнування інфраструктури становлять приблизно 469 млн [7].

Суттєву шкоду було заподіяно житловим будинкам, громадським будівлям. Проведення антитерористичної операції призвело до масового вилучення майна громадян в порядку проведення мобілізаційних заходів.

Загалом негативні наслідки у сфері власності поділяють на великі категорії: а) збитки, спричинені інтенсивними бойовими діями й артилерійськими обстрілами; б) втрата об’єктів, що опинилися під контролем антиурядових озброєних груп [7]; в) вилучення об’єктів у зв’язку зі здійсненням мобілізаційних та інших заходів, пов’язаних з проведенням антитерористичної операції [8, с. 293].

Унаслідок бойових дій, за оцінками департаментів Донецької та Луганської обласних ВЦА, на підконтрольних територіях Донецької області зруйновано або пошкоджено 9308 житлових будинків різних форм власності, у Луганській – 6857. За орієнтовними оцінками, вартість їх відновлення становить близько 1,87 млрд грн та 1,74 млрд грн відповідно [9]. Станом на червень 2016 р. у Донецькій області вже відновлено 2381 будівель різного типу на суму 73,8 млн грн. Планують відновити 871 об’єкт інфраструктури на суму близько 6 млрд грн [10].

Найбільшого руйнування зазнало майно мешканців населених пунктів Авдіївка, Слов’янськ та Торезьк, Щастя, Попасна, Золоте та інших [9].

Порушення права власності пов’язане з незаконною конфіскацією майна громадян України незаконними збройними формуваннями, вилученням коштів, що зберігалися на депозитних рахунках банків, які функціонували у Донецькій та Луганській областях до початку збройного конфлікту [11].

У квітні 2015 року де-факто збройні формування на непідконтрольній українському уряду території оголосили про конфіскацію окремих об’єктів права власності. Це призвело до незаконного позбавлення права володіти, користуватися та розпоряджатися майном тисяч громадян України, які були змушені стати внутрішньопереміщеними особами [11].

Ще однією проблемою стало те, що неможливість реалізації свого права власності не призвела до автоматичного призупинення зобов’язань таких власників за договорами іпотеки. Внутрішньопереміщені особи, які покинули житло, що було пов’язане з зобов’язаннями за договором іпотеки, живуть у непевності стосовно можливості продовження іпотечних виплат. Положення Закону України “Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції” не передбачають призупинення погашень для об’єктів, розташованих на непідконтрольній українському уряду території та на лінії зіткнення, чи об’єктів, пошкоджених або знищених під час воєнних дій [11].

До початку збройного конфлікту в Луганській області працювало 694 відділень банків, у Донецькій – 1590, серед яких відділення “ПриватБанку”, “Ощадбанку”, “Райффайзенбанку Аваль”, “Укрсиббанку”, банку “Надра”. У Донецькій і Луганській областях до початку активних бойових дій працювало понад 400 відділень “ПриватБанку”. Відділення банків були розграбовані, а майно банків та їхніх вкладників незаконно вилучено. Наприклад, 15 листопада 2014 року у Ворошиловському районі Донецька озброєні люди захопили приміщення ПАТ “Перший український міжнародний банк”. Вони заволоділи майном банку, зокрема цінним, а також пошкодили значну частину майна [12]. У Донецьку в результаті захоплення відділення “Банк Форум” з приміщення було викрадено понад 50000 доларів США [11].

Здійснення мобілізаційних та інших заходів у зв’язку з проведенням антитерористичної операції пов’язано з обмеженням права власності громадян та юридичних осіб. Зокрема відповідно до ч. 1 ст. 6 Закону України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію” від 21 жовтня 1993 року № 3543-ХІІ передбачено обов’язок підприємств, установ, організацій та громадян-власників транспортних засобів забезпечувати потреби Збройних Сил України, інших військових формувань на особливий період транспортними засобами. Він здійснюється згідно з Мобілізаційним планом України шляхом безоплатного залучення транспортних засобів підприємств, установ та організацій усіх форм власності для забезпечення потреб Збройних Сил України, інших військових формувань на умовах їх повернення власникам після оголошення демобілізації.

Відсутність чітких механізмів повернення такого майна власникам та процедури виплати компенсації у випадку його знищення негативно відображається на гарантованості правових можливостей громадян України у сфері власності та в подальшому призведуть до численних позовів щодо відновлення права власності на такі об’єкти.

Свроінтеграційні прагнення України, заходи щодо формування передумов для реінтеграції територій, які є анексованими, частково окупованими та постраждали під час збройного конфлікту, неможливі без оновлення системи правового гарантування захисту права власності в таких складних сучасних політико-економічних умовах.

Посилення захисту права власності в Україні нерозривно пов’язано зі здійсненням ефективного адміністративно-правового забезпечення права власності громадян України, які постраждали внаслідок проведення антитерористичної операції, формування для них дієвих адміністративно-правових гарантій відновлення порушених, невизнаних та оспорюваних прав щодо володіння, користування та розпорядження майном та забезпечення можливості звернення за захистом такого права із застосуванням визначених у законодавстві способів захисту.

Чільне місце серед таких гарантій адміністративно-правового захисту права власності громадян України в районах проведення антитерористичної операції займає інституційно відокремлена система правових норм, які слугують специфічними засобами нейтралізації можливих загроз, протидії порушенню права власності громадян України. Нормативність таких гарантій проявляється через їхнє закріплення в текстах відповідних нормативно-правових актів.

Такі норми містяться в Законі України “Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України” від 15 квітня 2014 р. № 1207-VII, “Про боротьбу з тероризмом” від 20 березня 2003 року № 638-IV, “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення оборонно-мобілізаційних питань під час проведення мобілізації” від 20 травня 2014 р. № 1275-VII, розпорядженні Кабінету Міністрів України від 02 грудня 2015 р. № 1275-р “Про затвердження переліку населених пунктів, на території яких здійснювалася антитерористична операція” та інших нормативно-правових актах.

Наприклад, ст. 11 Закону України “Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України” від 15 квітня 2014 р. № 1207-VII стосується гарантування права власності та правового режиму майна на тимчасово окупованій території. Законом встановлено, що за фізичними особами, незалежно від набуття ними статусу біженця чи іншого спеціального правового статусу, підприємствами, установами, організаціями зберігається право власності та інші речові права на майно, зокрема на нерухоме майно, включаючи земельні ділянки, що знаходиться на тимчасово окупованій території, якщо воно набуто відповідно до законів України [13].

Об'єктом адміністративно-правового гарантування захисту відповідно до вищенаведених правових норм є порушене, невизнане або оспорюване право володіти, користуватися та розпоряджатися майном. Саме на відновлення таких прав скерована уся система гарантій адміністративно-правового захисту права власності громадян України в районах проведення антитерористичної операції.

Порушення права власності пов'язане з вчиненням адміністративних правопорушень, незаконним позбавленням власників можливості володіння належним їм майном або обмеженням правомочностей щодо володіння, користування чи розпорядження ним. Основною умовою є відсутність приписів нормативно-правових актів, договірних зобов'язань, які могли б слугувати правомірними підставами для позбавлення власника правомочностей у сфері власності чи їх обмеження.

Невизнання права власності проявляється через дії учасника правовідносин у сфері власності, які спрямовані на заперечення загалом або частково суб'єктивного права іншого учасника щодо володіння, користування та розпорядження належним йому майном. Невизнання права власності позбавляє реального власника майна можливості реалізувати своє суб'єктивне право.

Бойові дії та ліквідація легітимних державних установ на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей призвели до неможливості реалізації громадянами свого права власності через втрату чи неможливість отримання належних правовстановлюючих документів на нерухомість, транспортні засоби тощо. Втрата документів, відсутність можливості звернення до державних органів за місцем проживання з метою їхнього відновлення в адміністративному порядку є суттєвими перешкодами на шляху реалізації їхнього законного права щодо володіння, користування та розпорядження своїм майном.

Втрата документів та відсутність можливості їхнього відновлення в адміністративному порядку в населених пунктах, які знаходяться на непідконтрольній Україні території Донецької та Луганської областей, призвела до численних позовів, що подаються до судових органів України про визнання права власності [14].

Наприклад, 13 січня 2016 року Селидівський міський суд Донецької області розглянув справу №242/5326/15-ц про визнання права власності та встановив, що позивач втратив правовстановлюючі документи на своє майно разом з іншими документами та особистими речами. Вони були загублені під час проведення антитерористичної операції на територіях, що тимчасово непідконтрольні органам української влади. Одержати або відновити правовстановлюючі документи позивач не міг, оскільки органи, що їх видавали, знаходяться на непідконтрольній території. Він просив визнати право власності на належне йому майно. Суд позов задовольнив, визнавши право власності на нерухоме майно, яке розташоване в м. Донецьку, посилаючись на те, що будь-яка заінтересована особа вправі в порядку, встановленому законом, звернутись до суду за захистом порушеного або оспорюваного права чи охоронюваного законом інтересу. Згідно з частиною першою статті 15 ЦК України кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання [15].

Як роз'яснив пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ в п. 37 постанови "Про судову практику в справах про захист права власності та інших речових прав" від 7 лютого 2014 року № 5, з урахуванням положень частини першої статті 15 та статті 392 ЦК власник майна має право пред'явити позов про визнання його права власності, якщо це право оспорюється або не визнається іншою особою, а також у разі втрати ним документа, який засвідчує його право власності [15].

Оспорюваність суб'єктивного права щодо володіння, користування та розпорядження майном пов'язана зі специфічним станом правовідносин, за якого виникає певна невизначеність щодо можливості реалізації суб'єктивних прав у сфері власності.

У зв'язку з військовими діями, що відбуваються в Донецькій та Луганській областях України, порушення, оспорювання або невизнання права зумовлені поведінкою не лише певних осіб, але й сусідньої держави.

За наслідками проведення міжнародного круглого столу "Гарантії здійснення права власності та його захист в особливих умовах" Голова Верховного суду України Я. Романюк наголосив на тому, що суспільно-політична ситуація призвела до того, що вітчизняна практика стикнулася з несподіваними викликами. Судова система не має досвіду практичного втілення в життя гарантій захисту права власності

в подібних умовах. Тому і в юристів-практиків, і в суддів прогнозовано виникає та виникатиме маса запитань: хто загалом повинен відповідати за порушення права власності, які відбулися, але загалом виходять за звичні рамки та специфіку окремих судових спорів? Яка держава – Україна чи Російська Федерація – повинна стати суб'єктом відповідальності за ті масштабні порушення прав українських власників, які вже сталися в окремих районах Луганської та Донецької області та ще будуть відбуватися, допоки зазначена територія не повернеться під повний контроль України [16].

Дослідження судових справ Європейського суду з прав людини (“Кіпр проти Туреччини” “Ілашку та інші проти Молдови та Росії” [17], “Аль-Скейні та інші проти Об'єднаного Королівства” [18], “Ісса та інші проти Туреччини” [19], “Ілашку та інші проти Молдови та Росії” [20]), Міжнародного суду ООН (“Нікарагуа проти Сполучених Штатів Америки” від 1986 р.) утврдило впевненість вітчизняних правознавців у тому, що інша держава, з вини якої порушене право власності громадян, може і повинна нести відповідальність за його порушення.

Наприклад, у рішенні у справі “Лузіду проти Туреччини” та “Ілашку та інші проти Молдови та Росії” Європейський суд з прав людини зазначив, що відповідальність держави може виникати в разі, якщо вона здійснює ефективний контроль над регіоном іншої держави в результаті військової операції. Зі змісту цих рішень випливає, що презумпція територіальної правомочності держави може бути обмежена у виняткових випадках, коли їй не дають можливості застосовувати свою владу на частині своєї території. Це може статися в результаті військової окупації збройними силами іншої держави, які реально контролюють зайняту територію, військових дій або заколоту, а також дій іноземної держави, яка підтримує створення сепаратистського квазідержавного утворення [16].

Цілком слід погодитися, що в Україні як державі, яка намагається наслідувати європейські цінності щодо захисту прав і свобод людини та громадянина, застосування практики Європейського суду є важливим фактором приведення вітчизняної правової системи до європейських стандартів. Поступове проникнення прецедентної практики Європейського суду з прав людини у вітчизняну правову систему є логічним процесом, що випливає з Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод [21].

Висновки. У сьогоденних складних суспільно-політичних умовах, пов'язаних з військовими діями в окремих районах Донецької та Луганської областей, коли майнові права постійно порушуються, значна кількість населення не може вільно володіти, користуватися, розпоряджатися своїм майном, повсюдно фіксуються факти мародерства, майно багатьох громадян України було втрачене, зазнало руйнувань, держава повинна не лише задекларувати свій обов'язок щодо захисту права власності, але й створити максимально ефективні інструменти захисту юридичними засобами правових можливостей таких осіб.

1. Войцеховська Х. В. Об'єкти та суб'єкти гарантування вкладів фізичних осіб: ключові проблеми удосконалення нормативного врегулювання / Х. В. Войцеховська // Порівняльно-аналітичне право – 2015. – № 4. – С. 103–107. 2. Молдован В. В. Правознавство : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. В. Молдован, Л. І. Чулінда. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 184 с. 3. Савенкова О. В. Поняття и особенности гражданско-правовых гарантий / О. В. Савенкова, Ю. Е. Туктаров // Правоведение. – 1999. – № 3. – С. 83 – 92. 4. Ведерніков Ю. А. Теорія держави і права : [навч. посіб.] / Ю. А. Ведерніков, А. В. Папірна. – К.: Знання, 2008. – 333 с. 5. Мірошниченко О. А. Право власності в розумінні Європейського суду з прав людини (загальна характеристика) / О. А. Мірошниченко // Форум права. – 2013. – № 2. – С. 371–374 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/5160/1/Miroshnichenko.pdf>. 6. Право власності: європейський досвід та українські реалії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=123901>. 7. Україна. Оцінка відновлення та розбудови миру. Аналіз впливу кризи та потреб на східній Україні, березень 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/PR/RPA_V2_Ukr_4Web_lowres.pdf 8. Первомайський О. Особливості захисту права власності на тимчасово окупованій території України, на території проведення АТО та у зв'язку з проведенням АТО // Право власності: європейський досвід та українські реалії : Збірник доповідей і матеріалів Міжнародної конференції (м. Київ, 22–23 жовтня 2015 року). – К.: ВАІТЕ,

2015. –324 с. 9. Стан забезпечення прав і свобод людини у зоні проведення АТО на підконтрольних територіях Донецької та Луганської областей України : аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/AZ-Prava-ta-svobodi-ATO--ea8ca.pdf>. 10. Жебровський П. План відновлення пошкоджених об'єктів інфраструктури Донецької області / П. Жебровський // Донецька обласна ВЦА. – Режим доступу : <http://www.radiosvoboda.org/a/news/27803563.html>. 11. Мій дім – чужа фортеця : право власності в умовах збройного конфлікту на сході України / О. А. Біда, А. Б. Блага, О. А. Мартиненко, М. Г. Статкевич; за заг. ред. А. П. Буценка / Українська Гельсінська спілка з прав людини. – К., Румес, 2016. – 126 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2016/07/MIJ-DIM----ChUZhA-FORTETsYa-PRAVO-VLASNOSTI-V-UMOVAN-ZBROJNOHO-KONFLIKTU-NA-SHODI-UKRAJiNY.pdf>. 12. Террористи захопили банк Ахметова в Донецьку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sensor.net.ua/news/312134/terroristy_zahvatili_bank_ahmetova_y_donetske. 13. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: закон України від 15 квітня 2014 р. № 1207-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014 р. – № 26. – Ст. 2172. 14. Рішення Краснолиманського міського суду Донецької області від 06 червня 2016 року у Справа № 236/1257/16-ц [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>. 15. Рішення Селидівського міського суду Донецької області від 13 січня 2016 року у справі №242/5326/15-ц [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>. 16. Доповідь Голови Верховного Суду України Ярослава Романюка на міжнародному круглому столі “Гарантії здійснення права власності та його захист в особливих умовах” 10.06.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/C15ADEAFE45A2ACFC2257FCE004E2267?OpenDocument&year=2016&month=06&?](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/C15ADEAFE45A2ACFC2257FCE004E2267?OpenDocument&year=2016&month=06&?) 17. Судова справа Європейського суду з прав людини (“Кіпр проти Туреччини” “Ілашку та інші проти Молдови та Росії”) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109229>. 18. Судова справа Європейського суду з прав людини “Аль-Скейні та інші проти Об'єднаного Королівства” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-117703>. 19. Судова справа Європейського суду з прав людини “Ісса та інші проти Туреччини” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://docs.pravo.ru/document/view/19383017/>. 20. Судова справа Європейського суду з прав людини “Ілашку та інші проти Молдови та Росії” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109229>. 21. Проблеми застосування практики Європейського суду з прав людини КСУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.judges.org.ua/dig4202.htm>.

REFERENCES

1. Voytsekhovs'ka Kh. V. *Ob'yekty ta sub'yekty harantuvannya vkladiv fizychnykh osib: klyuchovi problemy udoskonalennya normatyvnoho vrehulyuvannya* [The objects and subjects of the guarantee of deposits of individuals: the key problems of improving the regulatory settlement] / Porivnyal'no-analitychne parvo, 2015, Vol 4, pp. 103–107. 2. Moldovan V. V., Chulinda L. I. *Pravoznavstvo* [Pravoznavstvo Science of law], Kyiv, 2010. 184 p. 3. Savenkova O. V., Tuktarov Yu. E. *Ponyatie i osobennosti grazhdansko-pravovykh garantiy* [Concept and features of civil guarantees] Pravovedenie, 1999, Vol 3, pp. 83–92. (In Russian). 4. Vedyernikov Yu.A., Papirna A.V. *Teoriya derzhavy i prava* [Theory of Power and Law], Kyiv, 2008. 333 p. 5. Miroshnychenko O. A. *Pravo vlasnosti v rozuminni Yevropeys'koho sudu z prav lyudyny* (zahal'na kharakterystyka) [The right of power in the Rozumin European Court of Human Rights (zagalna characteristic)]. Forum prava, 2013, Vol 2, pp. 371–374. Available at: <http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/5160/1/Miroshnichenko.pdf> (accessed 30.09.2017). 6. *Pravo vlasnosti: yevropeys'kyu dosvid ta ukrayins'ki realiyi* [Ownership: European experience and Ukrainian realities]. Available at: <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=123901> (accessed 30.09.2017). 7. *Ukrayina. Otsinka vidnovlennya ta rozbudovy myru. Analiz vplyvu kryzy ta potreb na skhidniy Ukraini* [Ukraine. Assessment of recovery and peace building. Analysis of the impact of the crisis and needs in eastern Ukraine]. Available at: http://www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/PR/RPA_V2_Ukr_4Web_lowres.pdf (accessed 30.09.2017). 8. Pervomays'kyu O. *Osoblyvosti zakhystu prava vlasnosti na tymchasovo okupovaniy*

terytoriyi Ukrainy, na terytoriyi provedennya ATO ta u zv'yazku z provedennyam ATO [Peculiarities of the protection of property rights in the temporarily occupied territory of Ukraine, in the territory of the ATO and in connection with the conduct of the ATO]. Pravo vlasnosti: yevropeys'kyi dosvid ta ukrayins'ki realiyi : Zbirnyk dopovidey i materialiv Mizhnarodnoyi konferentsiyi, 2015, pp. 324.

9. **Stan zabezpechennya prav i svobod lyudyny u zony provedennya ATO na pidkontrol'nykh terytoriyakh Donets'koyi ta Luhans'koyi oblastey Ukrainy : analitychna zapyska [Status of the provision of human rights and freedoms in the areas of ATO control in the territories of Donetsk and Luhansk regions of Ukraine: analytical note].** Available at: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/AZ-Prava-ta-svobodi-ATO--ea8ca.pdf> (accessed 30.09.2017).

10. Zhebryvs'kyi P. **Plan vidnovlennya poškodzhennykh ob'yektiv infrastruktury Donets'koyi oblasti realiyi [Zhebryvsky P. Plan for repairing damaged infrastructure of Donetsk region].** Available at: <http://www.radiosvoboda.org/a/news/27803563.html>. (accessed 30.09.2017).

11. Bida O. A., Blaha A. B., Martynenko O. A., Statkevych M. H. **Miy dim – chuzha fortetsya : pravo vlasnosti v umovakh zbroynoho konfliktu na ckhodi Ukrainy [My home is another's fortress: the right to own property in conditions of armed conflict in the western Ukraine],** Kyiv, 2016. 126 p. Available at: <http://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2016/07/MIJ-DIM----ChUZhA-FORTETSya-PRAVO-VLASNOSTI-V-UMOVAH-ZBROJNOHO-KONFLIKTU-NA-SHODI-UKRAJiNY.pdf> (accessed 30.09.2017).

12. **Terrorysty zakhvatyly bank Akhmetova v Donetske [My home is another's fortress: the right to own property in conditions of armed conflict in the western Ukraine].** Available at: http://censor.net.ua/news/312134/terroristy_zahvatili_bank_ahmetova_v_donetske. (accessed 30.09.2017).

13. **Pro zabezpechennya prav i svobod hromadyan ta pravovyy rezhym na tymchasovo okupovaniy terytoriyi Ukrainy. Zakon Ukrainy vid 15.04.2014. [On ensuring the rights and freedoms of citizens and legal regime in the temporarily occupied territory of Ukraine],** Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy, 2014, vol. 26, p. 2172.

14. **Rishennya Krasnolymans'koho mis'koho sudu Donets'koyi oblasti vid 06.06.2016 u spravi # 236/1257/16-ts [The decision of Krasnoliman city court of Donetsk region from 06 June 2016 in case number 236/1257/16-ts].** Available at: <http://www.reyestr.court.gov.ua> (accessed 30.09.2017).

15. **Rishennya Selydivs'koho mis'koho sudu Donets'koyi oblasti vid 13.01.2016 u spravi #242/5326/15-ts [Decision of Selidovsky city court of Donetsk region from January 13, 2016 in case number 242/5326/15-ts].** Available at: <http://www.reyestr.court.gov.ua> (accessed 30.09.2017).

16. **Dopovid' Holovy Verkhovnoho Sudu Ukrainy Yaroslava Romanyuka na mizhnarodnomu kruhlomu stoli "Harantiyi zdiysnennya prava vlasnosti ta yoho zakhyst v osoblyvykh umovakh" 10.06.2016 [The report of the Chairman of the Supreme Court of Ukraine Yaroslav Romanyuk at the international round table entitled "Guarantees of realization of the property right and its protection in special conditions" 10.06.2016].** Available at: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/C15ADEAFE45A2ACFC2257FCE004E2267?OpenDocument&year=2016&month=06&?](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/C15ADEAFE45A2ACFC2257FCE004E2267?OpenDocument&year=2016&month=06&?) (accessed 30.09.2017).

17. **Sudova sprava Yevropeys'koho sudu z prav lyudyny ("Kipr proty Turechchyny" "Ilashku ta inshi proty Moldovy ta Rosiyi" [Judgment of the European Court of Human Rights ("Cyprus v. Turkey" "Ilascu and others v. Moldova and Russia")].** Available at: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109229> (accessed 30.09.2017).

18. **Sudova sprava Yevropeys'koho sudu z prav lyudyny "Al'-Skeyni ta inshi proty Ob'yednanoho Korolivstva" [Judgment of the European Court of Human Rights "Al-Skeini and Others v. The United Kingdom"].** Available at: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-117703> (accessed 30.09.2017).

19. **Sudova sprava Yevropeys'koho sudu z prav lyudyny "Issa ta inshi proty Turechchyny" [Judgment of the European Court of Human Rights "Issa and Others v. Turkey"].** Available at: <http://docs.pravo.ru/document/view/19383017/> (accessed 30.09.2017).

20. **Sudova sprava Yevropeys'koho sudu z prav lyudyny "Ilashku ta inshi proty Moldovy ta Rosiyi" [Judgment of the European Court of Human Rights "Ilascu and others v. Moldova and Russia"].** Available at: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109229> (accessed 30.09.2017).

21. **Problemy zastosuvannya praktyky Yevropeys'koho sudu z prav lyudyny KSU [Problems of applying the practice of the European Court of Human Rights to the CCU].** Available at: <http://www.judges.org.ua/dig4202.htm> (accessed 30.09.2017).

Дата надходження: 19.10.2017 р.